

اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی موبایلی و عملکرد تحصیلی:

(مطالعه موردی دانشجویان دانشگاه شیراز)

مطالعات جامعه‌شناختی

(علمی - پژوهشی)

دوره ۲۵، شماره دو: ۵۸۵-۶۰۹

شاپا ۲۸۰۹-۱۰۱۰

نمایه در ISC

الهام اکبری^۱

عضو هیات علمی دانشگاه تربیت مدرس

شاهین شکوهی

دانشجوی کارشناسی ارشد، گروه علوم اجتماعی، دانشگاه شاهد

مهدی اکبری گلزار

دانشجوی کارشناسی ارشد، گروه علوم اجتماعی، دانشگاه شاهد

پدیرش ۹۶/۱۲/۷

دریافت ۹۶/۷/۲۲

چکیده

هدف از انجام این مطالعه بررسی تأثیر میزان اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی موبایلی بر عملکرد تحصیلی و میزان مطالعه دانشجویان (مطالعه موردی دانشجویان دانشگاه شیراز) می‌باشد. این پژوهش از لحاظ روش جز تحقیقات توصیفی-پیمایشی است و از پرسشنامه در جهت گردآوری اطلاعات استفاده شده است. جامعه آماری پژوهش دانشجویان دانشگاه شیراز می‌باشند که نزدیک به ۲۰۰۰۰ نفر را تشکیل می‌دهند که از میان آن‌ها تعداد ۴۴۵ نفر به روش نمونه‌گیری تصادفی با استفاده از فرمول کوکران با سطح اطمینان ۹۵ درصد انتخاب شدند که نیمی از آن‌ها خانم‌ها و نیم دیگر آقایان تشکیل داده برای تجزیه و تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده ابتدا در سطح توصیفی با استفاده از شاخص‌های آماری به توصیف و تلخیص ویژگی‌های جمعیت‌شناختی افراد نمونه و در آمار تحلیلی به منظور بررسی اثرات میان متغیرهای تحقیق و بررسی فرضیه‌های تحقیق، مدل معادلات ساختاری به وسیله نرم‌افزار spss مورد استفاده قرار گرفته است. نتایج تحقیق نشان داد که بین میزان اعتیاد به شبکه‌های اجتماعی موبایلی بر عملکرد تحصیلی و میزان مطالعه دانشجویان دانشگاه شیراز رابطه معناداری وجود دارد.

کلمات کلیدی: اعتیاد، اینترنت، شبکه اجتماعی موبایلی، تحصیلات، مطالعه موردی، دانشجویان دانشگاه شیراز

^۱ پست الکترونیکی (نویسنده مسئول): Eakbari@modares.ac.ir

مقدمه

شبکه‌های اجتماعی در چند سال اخیر به عنوان ابزاری قدرتمند در در سراسر جهان در جهت انتقال دانش و اطلاعات و ایجاد ارتباط سریع و آسان به شمار می‌روند (اکبری، سایمونز^۱، ۲۰۱۸). رشد و گسترش این شبکه‌ها آنها را در مرکز توجهات جهانی قرار داده است. همچنین دیگر محققین نیز نشان می‌دهند (روسن^۲ و همکاران، ۲۰۱۳: ۶؛ وانگ^۳ و همکاران، ۲۰۱۵: ۴۱) بیش از همه جوانان و دانشجویان هستند که از این شبکه‌ها استفاده می‌کنند و به نوعی در درون آنها زندگی می‌کنند و به نوعی تصور جهانی بدون این شبکه‌ها برای آنها به امری غیر ممکن تبدیل شده است. اینکه چرا و تحت چه شرایطی دانشجویان به استفاده از این شبکه‌ها تمایل پیدا کرده‌اند، مبحثی مهم است که البته متخصصان مربوطه باید به آن بپردازند، اما این مقاله در تلاش است تا نشان دهد که استفاده زیاد و بی‌رویه و بدون برنامه چه تاثیری می‌تواند بر روی میزان عملکرد تحصیلی دانشجویان داشته باشد. در عین حال باید توجه داشت که تحقیقات مختلف نشان می‌دهد که اگر از شبکه‌های اجتماعی در جهت اهداف آموزشی استفاده شود می‌توانند بسیار موثر و کارآمد در بالا بردن میزان یادگیری باشند، اما باید توجه داشت که شبکه‌های اجتماعی در عین اینکه می‌توانند پتانسیل بسیار بالایی در آموزش داشته باشند، می‌توانند نگرانی‌های زیادی هم در امر آموزش و تحصیل ایجاد کنند چرا که استفاده بی‌رویه در جهت اهداف مختلف اعم از تفریح، وقت‌گذرانی و یا دلایل دیگر می‌تواند بر روی عملکرد تحصیلی فرد تاثیر جدی ایجاد نماید. از این رو در سالهای اخیر نگرانی‌های زیادی برای متخصصان آموزشی نسبت به استفاده زیاد جوانان از شبکه‌های اجتماعی به وجود آمده است، و محققان تلاش می‌کنند در عین اینکه به بررسی تاثیر و اثرهای استفاده از شبکه‌های اجتماعی بر روی آموزش می‌پردازند، پیامدهای منفی استفاده بی‌حد و حصر از این شبکه‌ها را نیز نشان دهند.

در ایران هم تب استفاده از این شبکه‌ها در بین دانشجویان بسیار بالا گرفته و از آنها به صورت بسیار گسترده‌ای در محیط دانشگاهی و در زندگی دانشجویان استفاده می‌شود، لذا باید

¹ Saimons

² Rosen

³ Wang

از تاثیر این شبکه‌ها بر عملکرد تحصیلی دانشجویان غافل نشد چرا که عملکرد تحصیلی آنها یکی از شاخص‌های مهم در ارزیابی وزارت علوم است و تمامی تلاش‌های این نظام در پی واقع شدن و رسیدن به این هدف است. به عبارتی دیگر، جامعه و به‌طور ویژه نظام وزارت علوم به رشد و تکامل موفقیت‌آمیز دانشجویان و جایگاه او در جامعه علاقه‌مند و نسبت به آن نگران است و انتظار دارد آنان در جوانب گوناگون اعم از ابعاد شناختی، شخصیتی و کسب مهارت‌ها و توانایی‌ها آن چنان که باید پیشرفت و تعالی یابند. برای رسیدن به عملکرد تحصیلی مطلوب در دانشجویان لازم است به عوامل مؤثر در آن توجه خاصی داشته باشیم محدود بودن میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی و استفاده از آنها برای ارتباط با اساتید، خانواده و دوستان می‌تواند دانشجویان را در کسب عملکرد تحصیلی و دانشگاهی مثبت موجب شوند (فوری^۱ و همکاران، ۲۰۱۶: ۵۶).

همچنین دیگر محققین عنوان کرده‌اند که شبکه‌های اجتماعی موبایلی بر روی کلیه جوانب زندگی دانشجویی، از جمله میزان مطالعه و عملکرد تحصیلی آنها، تأثیراتی مستقیم داشته و کاهش زمان مطالعه دانشجویان، منجر به اختلال در عملکرد تحصیل آنها می‌گردد (مداایاح^۲ و همکاران، ۲۰۱۶: ۴۵).

البته باید به این نکته نیز توجه داشت که به دلیل فراگیر شدن گوشی‌های هوشمند در ایران، عموماً دانشجویان از شبکه‌هایی استفاده می‌کنند که قابلیت استفاده از آن در موبایل آنها وجود دارد، از جمله شبکه‌های اجتماعی موبایلی معروف می‌توان به، واتس‌آپ، وی‌چت^۳، اینستگرام، توئیتر، تامبلر^۴ و تلگرام اشاره کرد که در بین آنها دانشجویان ایرانی علاقه زیادی به تلگرام، اینستگرام و توئیتر دارند. بنابراین در تحقیق حاضر تاکید بر روی شبکه‌های اجتماعی موبایلی می‌باشد.

فرضیات تحقیق

با توجه به مطالب گفته شده در بالا و اینکه تا به حال مطالعه‌ای به صورت مستقیم در این رابطه انجام نگرفته است، ما در این مطالعه در پی پاسخ به این سؤال هستیم که آیا بین میزان اعتیاد به

¹ Fori

² Madaiah

³ WeChat

⁴ Tumblr

شبکه‌های اجتماعی موبایلی و عملکرد تحصیلی و میزان مطالعه دانشجویان دانشگاه شیراز رابطه معناداری وجود دارد؟

فرضیه‌هایی که در این پژوهش بدان اشاره می‌شود به شرح زیر است:

- میزان استفاده دانشجویان از شبکه‌های اجتماعی موبایلی با میزان اعتیاد آن‌ها به اینترنت ارتباط دارد.
- بین میزان استفاده دانشجویان از شبکه‌های اجتماعی موبایلی با میزان مطالعه هفتگی آن‌ها رابطه وجود دارد.
- بین جنسیت دانشجویان با میزان اعتیاد آن‌ها به اینترنت رابطه وجود دارد.
- بین جنسیت دانشجویان با میزان استفاده آن‌ها از شبکه‌های موبایلی رابطه وجود دارد.
- میزان استفاده دانشجویان از شبکه‌های اجتماعی موبایلی اوقات فراغت آن‌ها ارتباط دارد
- میزان استفاده دانشجویان از شبکه‌های اجتماعی موبایلی با عملکرد تحصیلی آن‌ها ارتباط دارد.
- استفاده غیرعلمی از شبکه‌های اجتماعی موبایلی با میزان اعتیاد اینترنتی آن‌ها ارتباط دارد.
- استفاده غیرعلمی از شبکه‌های اجتماعی موبایلی دانشجویان با عملکرد تحصیلی آن‌ها ارتباط دارد.
- بین استفاده علمی دانشجویان از شبکه‌های اجتماعی موبایلی بر عملکرد تحصیلی آن‌ها رابطه وجود دارد.

پیشینه تحقیق

درگاهی و منصورى (۱۳۸۶)، پژوهشی با عنوان اعتیاد به اینترنت و عوامل مؤثر بر آن در ساکنان منطقه ۲ غرب تهران» انجام دادند. این مطالعه به روش مقطعی بر روی ۷۳۲ نفر از کاربران اینترنت در سنین ۳۹-۱۵ سال در منطقه ۲ غرب تهران انجام شده است. نتایج نشان داد که بین اعتیاد به اینترنت در کاربران با احساس بیگانگی از خود و ابعاد آن و همچنین با ویژگی‌های شخصیتی درون‌گرا و دارای رفتار احساسی ارتباط واضحی دیده می‌شود.

احمدی و همکاران (۱۳۸۹)، پژوهشی با عنوان "نقش عوامل خانوادگی در نوع و میزان استفاده از اینترنت" انجام دادند. در این پژوهش، تعداد ۴۱۵۵ نفر از دانش‌آموزان دبیرستان‌های

سراسر کشور به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شدند. نتایج پژوهش نشان داد که عوامل خانوادگی روی اعتیاد به اینترنت تأثیر دارند؛ و میزان آشنایی اعضای خانواده با اینترنت، میزان روابط خانوادگی و میزان نظارت خانوادگی با میزان چت، میزان استفاده از سایت‌های دوستیابی، با چت مخفیانه، با میزان دانلود آهنگ و با دوستیابی اینترنتی رابطه معنی‌داری داشت.

شایق و همکاران (۱۳۸۸)، پژوهشی با عنوان " بررسی اعتیاد به اینترنت و رابطه آن با ویژگی‌های شخصیتی در نوجوانان تهران " انجام دادند. نمونه‌ی پژوهش در برگیرنده ۳۶۱ نفر از نوجوانان دبیرستانی بود. یافته‌های پژوهش نشان داد که ارتباط معنی‌داری میان روان رنجور خوبی و اعتیاد به اینترنت در نوجوانان دختر و نوجوانان دختر و پسر در کل وجود دارد.

سادات احمدی و همکاران (۱۳۹۱)، پژوهشی با عنوان "بررسی میزان شیوع اعتیاد به اینترنت و رابطه آن با ویژگی‌های جمعیت‌شناختی در بین دانشجویان دانشگاه علامه طباطبائی" انجام دادند. به این منظور ۶۶۷ نفر از تمام دانشکده‌های دانشگاه علامه طباطبائی بودند که همگی کاربر اینترنت بودند. نتایج نشان می‌دهد که میزان شیوع اعتیاد به اینترنت در میان دانشجویان دانشگاه علامه طباطبائی نسبت به سایر آمارهای موجود در حداقل است. به منظور بررسی رابطه اعتیاد به اینترنت با جنس و تحصیلات از آزمون معناداری نسبت استفاده شد و مشاهده شد که شیوع اعتیاد به اینترنت در بین دختران نسبت به پسران و نیز در بین دانشجویانی که در مقطع کارشناسی مشغول‌اند، نسبت به دانشجویان کارشناسی ارشد بالاتر است. بین میزان شیوع اعتیاد به اینترنت و سن همبستگی منفی داری وجود داشت اما این رابطه معنادار نبود.

بهبودی و بهزادی راد (۱۳۹۳) اثر اعتیاد به اینترنت بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان را مورد بررسی قرار دادند. نتایج نشان داد بین اعتیاد به اینترنت و پیشرفت تحصیلی رابطه‌ی منفی وجود دارد و این امر در بین دانشجویان پسر بیشتر از دانشجویان دختر است و علاوه بر این اعتیاد به اینترنت با بالا رفتن مقاطع تحصیلی افزایش می‌یابد.

پژوهش انجام شده توسط حسن‌زاده و همکاران (۲۰۱۲) نشان داد که اعتیاد به اینترنت در دانشجویان دانشگاه شایع و در دانشجویان دختر و پسر متفاوت است. اعتیاد به اینترنت در دانشجویان براساس میزان استفاده از اینترنت و براساس رشته تحصیلی دانشجویان، متفاوت است. مولر^۱ و همکاران (۲۰۱۶)، پژوهشی با عنوان "استفاده شدید از سایت‌های شبکه‌های اجتماعی در نوجوانان: یک نوع پنهان از اعتیاد اینترنتی" انجام دادند. جامعه آماری این پژوهش دانش‌آموزان دبیرستان‌های آمریکا بودند. نتایج پژوهش نشان داد که میزان اعتیاد به اینترنت شبکه‌های اجتماعی در دانش‌آموزان خیلی شدید است. آن‌ها نشان دادند که جنس، تحصیلات و محیط خانواده از عوامل مؤثر در اعتیاد به اینترنت دانش‌آموزان به شبکه‌های اجتماعی می‌باشد. وانگ و همکاران (۲۰۱۵)، پژوهشی با "عنوان رابطه ویژگی‌های شخصیتی با اعتیاد به اینترنت" انجام دادند. جامعه آماری این پژوهش نوجوانان مدارس چین بودند. آن‌ها نشان دادند دانش‌آموزانی که بیشتر به اینترنت دسترسی داشتند اعتیاد به اینترنت بیشتری داشتند. آن‌ها نتیجه گرفتند که رابطه مثبت و معنی‌داری بین ویژگی‌های شخصیتی با اعتیاد به اینترنت در دانش‌آموزان وجود دارد.

کاس و گریث^۲ (۲۰۱۲)، پژوهشی با عنوان "اعتیاد به بازی‌های اینترنتی" انجام دادند. جامعه آماری پژوهش کاربران اینترنتی در مدارس آمریکا بودند. بررسی نتایج نشان که میزان اعتیاد به اینترنت و بازی‌های اینترنتی در بین شرکت‌کنندگان بیشتر از حد متوسط است. هم‌چنین یافته‌های تحقیق نشان داد که میزان اعتیاد به اینترنت در بین شرکت‌کنندگان با توجه به جنسیت تفاوت دارد.

مطالعات یانگ^۳ (۱۹۹۸) نشان داد که ۲۳ درصد از دانش‌آموزانی که از اینترنت زیاد استفاده می‌کنند، نمرات ضعیف‌تر و مطالعه و توجه کمتری به درس در کلاس داشته‌اند. یانگ خاطرنشان می‌سازد که وابستگی به اینترنت گسست‌ها و انقطاع‌های شدیدی در زندگی تحصیلی، اجتماعی، مالی و شغلی مشارکت‌کنندگان ایجاد کرده است.

¹ muller

² Kuss, D. J., & Griffiths

³ young

با توجه به مرور مطالعات گذشتگان و اینکه اعتیاد به شبکه‌های مجازی موبایلی امروزه در جامعه ما نیز فراگیر شده و تأثیرات بسزایی در تحصیل دانشجویان داشته است، ما به بررسی آن به طور موردی در دانشگاه شیراز پرداختیم.

مبانی نظری تحقیق

با ظهور و گسترش صنعت ارتباطات و در امتداد آن اینترنت به عنوان شبکه ارتباطی و اطلاعاتی جهانی، فضای جدیدی در عرصه زندگی به وجود آمد که می‌توان با عناوینی همچون «فضای دوم جهانی» و «فضای مجازی» از آن یاد کرد. این فضای جدید به دنبال پیشرفت فزاینده فناوری‌هایی که تصور «تغییر جهات بین دو فضای» را بیش‌ازپیش «نامحسوس» و «غیرطبیعی زدایی» می‌کنند، به تدریج و بیش‌ازپیش الزامات، قواعد، هنجارها، الگوهای کنشگری، تعامل و ارتباطات نمادین، نهادها، اجتماعات، ارزش‌ها و ضد ارزش‌های این جهانی را در خود به شکلی شبیه سازانه بر می‌سازد؛ اما از سوی دیگر، علاوه بر سویه مطلوب و هنجارمند که در این فضا با سرعتی غیرقابل تصور به شکلی نمادین بازتولید می‌شوند، سویه‌های تاریک زندگی فردی و جمعی انسان‌ها در جهان واقعی نیز به این فضا سرریز شده و سرایت کرده است.

پیش از بحث درباره انواع جدید آسیب‌های فضای مجازی باید گفت که نگاه کلی ما برای بحث درباره این آسیب‌ها، پارادایم «دوج جهانی شدن» یا «دو فضای شدن» است. پارادایم دو فضای شدن جهان (عاملی، ۱۳۸۲) بر این مبنا تأکید می‌کند که فهم واقعیت‌های فردی و اجتماعی با پارادایم‌های تک جهانی امکان‌پذیر نیست. فهم جهان واقعی منهای درک جهان مجازی و بالعکس مطالعه جهان مجازی بدون توجه به متغیرهای جهان واقعی، مطالعه و نگاه را گرفتار خطای فهم می‌کند (عاملی، ۱۳۸۶). به طور کلی، فضای ارتباطی جدید در هر سطح تابع فرا متغیرهای اساس آن فضا هستند. در یک تعریف مختصر می‌توان گفت فرا متغیر عاملی است که همه‌چیز را تحت تأثیر قرار می‌دهد که مسائل اجتماعی این فضا- در اینجا فضای مجازی- همچون مسائل فرهنگی، سیاسی و اقتصادی از این قاعده مستثنی نیست. فرا متغیرهایی همچون «سریع شدن فضا»، «فراگیری»، «قابلیت دسترسی دائم»، «فرا مکانی» و «فرا زمانی»، «جهانی بودن»، «سیال بودن»، «تشدید شدن واقعیت» و «چند رسانه‌ای بودن»، از جمله متغیرهای این فضا هستند که زندگی در جهان دوم و همچنین زندگی دو فضای امروزه را تحت تأثیر قرار می‌دهند.

آسیب‌های اجتماعی را با نگاه دو فضایی می‌توان به اعتبار فضای اثرگذاری آسیب، به «آسیب‌های مشترک» میان فضای فیزیکی و فضای مجازی زندگی یا «آسیب‌های دو فضایی» که در هر دو فضا قابلیت شکل‌گیری و اثرگذاری دارند و «آسیب‌های مجازی» که صرفاً در فضای جدید زندگی بروز پیدا می‌کنند، اما دامنه اثرگذاری گسترده‌تری نسبت به فضای شکل‌گیری خود دارند، تقسیم کرد.

عمده‌ترین آسیب‌هایی که در فضای مجازی تحت تأثیر گسترش فضای مجازی پدیدار شده‌اند، عبارت‌اند از: پرخاشگری و خشونت، بی‌وفایی اینترنتی، قماربازی اینترنتی، اعتیاد اینترنتی و آسیب‌های ویژه خودش، دوستی‌های اینترنتی و وب گردی. هدف در این مقاله آسیب‌هایی است که ناشی از گسترش فضای مجازی است.

گرچه «اعتیاد رایانه‌ای» می‌تواند به عنوان شکل جدیدی از اعتیاد مطرح شود، اما به دلیل فضا و نوع خاص آسیب‌های اجتماعی که ایجاد می‌کند، می‌تواند نوعی آسیب مجازی تلقی شود. اعتیاد رایانه‌ای را می‌توان عادت به استفاده از رایانه، بازی‌های رایانه‌ای، اینترنت، وب گردی و دیگر اشکال استفاده مداوم از رایانه و اینترنت به طور خاص مطرح کرد. گرچه اعتیاد در تعاریف غالب خود اشاره مستقیمی به وابستگی مفرط به داروهای مخدر دارد اما در جهان دو فضایی شده نیازمند تعاریف جدیدتری از اعتیاد هستیم. چرا که در برخی فناوری‌ها و کاربردهای آن‌ها نوعی وابستگی مفرط دیده می‌شود که مشکلات و مسائلی شخصی، خانوادگی و اجتماعی به وجود آورده است. در این میان، می‌توان از اعتیاد به اینترنت به عنوان شکل تازه‌ای از اینترنت نام برد که مشکلات روان‌شناختی، اجتماعی، درسی و یا شغلی در زندگی فرد ایجاد می‌کند. اعتیاد به اینترنت نه تنها به خودی خود یک آسیب به حساب می‌آید، بلکه آغازگر آسیب‌های متعدد دیگری می‌شود. اعتیاد به اینترنت یا وابستگی رفتاری به اینترنت، صرف نظر از اینکه آن را یک بیماری یا آسیب روانی یا معضل اجتماعی بدانیم، پدیده‌ای است مزمن، فراگیر و عودکننده که با صدمات جدی جسمانی، مالی، خانوادگی، اجتماعی و روانی همراه است (شایق و دیگران، ۱۳۸۸)

اصطلاح اعتیاد اینترنتی را گلدبرگ ابداع کرد اما این یانگ بود که مطالعات گسترده‌ای را در این حوزه آغاز کرد. یانگ در نخستین پژوهش خود با استفاده از شاخص‌های تشخیص اعتیاد به قمار، پرسش‌نامه‌ای هشت سؤالی برای تشخیص اعتیاد به اینترنت تنظیم کرد و برای چند گروه از

کاربران فرستاد. او در این پرسشنامه به علائم تحمل، ترک و احساس اجبار به استفاده از اینترنت پرداخته است. طی این پژوهش و پژوهش‌های تکمیلی متعاقب آن، یانگ ۴۹۶ کاربر داوطلب شرکت در پژوهش مرتبط با اعتیاد اینترنتی را یافت که بر اساس معیارهای او ۱۰۰ نفر آنان غیرمعتاد و ۳۹۶ نفر معتاد شناخته شدند. در نتیجه این پژوهش و حتی تماس تلفنی با افرادی که خود را معتاد به اینترنت می‌دانستند، یانگ نتیجه گرفت که اعتیاد به اینترنت واقعاً وجود دارد.

بنابراین یانگ معتقد است که واژه معتاد برای کاربران اینترنت هم به کار گرفته می‌شود زیرا نشانه‌های اعتیاد به اینترنت همان ویژگی‌هایی را دارد که در اعتیاد به الکل و سیگار دیده می‌شود. معتادین شدید به اینترنت اغلب با اتصال به اینترنت از فیلم، موسیقی، بازی‌های رایانه‌ای آنلاین، سایت‌ها و شبکه‌های اجتماعی (مثل فیس بوک یا نمونه ایرانی آن کلوب) و همچنین چت روم‌ها استفاده می‌کنند در حالی که کاربران طبیعی در موقع اتصال به اینترنت از اخبار، رویدادها، خرید اینترنتی، جستجوی مقالات علمی و همچنین سایت‌های علمی و آموزشی استفاده می‌کنند. معتادین به اینترنت از آن به صورت غیر هدفمند و در مکان‌های خصوصی استفاده می‌کنند در حال که کاربرانی طبیعی به خاطر هدفی که دارند از آن بهر می‌گیرند.

روش تحقیق

این پژوهش را از لحاظ هدف، یک پژوهش کاربردی است؛ چرا که از نتایج مورد انتظار آن می‌توان در جهت افزایش عملکرد تحصیلی دانشجویان استفاده کرد. از طرف دیگر چون این پژوهش به توصیف وضع موجود جامعه موردنظر (دانشگاه‌ها) می‌پردازد و همچنین از ابزار پرسشنامه برای گردآوری اطلاعات استفاده می‌شود، از لحاظ روش جز تحقیقات توصیفی-پیمایشی و از نوع همبستگی محسوب می‌شود. جامعه آماری پژوهش را کلیه دانشجویان دانشگاه شیراز می‌باشند که تعداد ۲۰۰۰۰ نفر را تشکیل می‌دهند که از میان آن‌ها به روش نمونه‌گیری تصادفی با استفاده از فرمول کوکران بهره‌گیری و تعداد نمونه آماری با سطح اطمینان ۹۵ درصد تعیین شد؛ که مضافاً با استفاده از فرمول نمونه‌گیری کوکران تعداد ۴۴۵ نفر به عنوان نمونه انتخاب شدند که نیمی از آن‌ها مؤنث و نیم دیگر مذکر بودند. پاسخگویان به پرسشنامه تمامی دانشجویانی بودند که به صورت تصادفی در محیط‌های مختلف دانشگاه از جمله دانشکده‌ها، سلف‌سرویس، خوابگاه، سالن همایش. دیگر محیط‌ها حضور داشتند. به دلیل این که

این پژوهش هم به صورت پیمایشی صورت گرفته است و در قلمرو مکانی شهر شیراز به صورت میدانی انجام می‌پذیرد، از ابزار پرسشنامه برای جمع‌آوری داده‌ها استفاده شده است. پرسشنامه‌های مورد استفاده در این پژوهش استاندارد بوده و در تحقیقات گذشته نیز مورد استفاده قرار گرفته است. لذا در این پژوهش ابتدا توسط مطالعات کتابخانه‌ای به بررسی موضوع پرداخته و سپس به روش گردآوری اطلاعات میدانی پرداخته و داده‌های استخراج شده، مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. برای تجزیه و تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده ابتدا در سطح توصیفی با استفاده از شاخص‌های آماری به توصیف و تلخیص ویژگی‌های جمعیت‌شناختی افراد نمونه در تحقیق شامل مقطع تحصیلی، ساعات مطالعه، ساعات استفاده از شبکه‌های اجتماعی موبایلی، عملکرد تحصیلی، میزان اعتیاد به اینترنت، استفاده علمی از شبکه‌های اجتماعی موبایلی، استفاده غیرعلمی از شبکه‌های اجتماعی موبایلی پرداخته می‌شود. در آمار تحلیلی به منظور بررسی اثرات میان متغیرهای تحقیق و بررسی فرضیه‌های تحقیق، مدل معادلات ساختاری به وسیله نرم‌افزار spss مورد استفاده قرار گرفته است.

ابزار اندازه‌گیری اطلاعات

پرسشنامه اعتیاد به اینترنت یانگ

پرسشنامه اعتیاد به اینترنت یانگ (IAT) در سال ۱۹۸۸ توسط کیمبرلی یانگ ساخته شد و در زمینه سنجش اعتیاد اینترنتی مورد استقبال بسیاری قرار گرفت. سؤالات این آزمون بر اساس ملاک‌های DSM-IV-TR برای اختلال قماربازی بیمارگون طراحی شده‌اند چرا که گمان می‌رود اختلال اعتیاد به اینترنت شباهت زیادی با اختلال قماربازی بیمارگون دارد. این پرسشنامه دارای ۲۰ سؤال است و تعیین می‌کند که آیا استفاده بیش از حد از اینترنت بر جنبه‌های مختلف زندگی فرد اثر گذاشته است یا خیر. طیف پاسخ‌دهی آن به صورت لیکرت بوده و دارای پنج درجه می‌باشد. نحوه امتیازدهی به این پنج گزینه به صورت (بندرت (۱)، گاهی اوقات (۲)، اغلب (۳)، بیشتر اوقات (۴)، همیشه (۵)) می‌باشد؛ بنابراین برای به دست آوردن امتیاز کلی پرسشنامه حاصل جمع امتیازات داده شده توسط پاسخ‌دهنده به تک تک سؤالات پرسشنامه را باهم جمع می‌کنیم. نمره به دست آمده نمره کلی پرسشنامه بوده و دامنه‌ای از ۲۰ تا ۱۰۰ را خواهد داشت.

بدیهی است که هر چه این نمره بالاتر باشد، بیانگر اعتیاد بالاتر فرد به اینترنت خواهد بود و برعکس. حالت‌هایی از میزان اعتیاد پاسخ‌دهنده به اینترنت عنوان شده است:

- جمع نمرات بین ۲۰ تا ۴۹ عدم اعتیاد به اینترنت
- جمع نمرات بین ۵۰ تا ۷۹ در معرض اعتیاد به اینترنت
- جمع نمرات بین ۸۰ تا ۱۰۰ اعتیاد به اینترنت

این پرسشنامه استاندارد است و روایی و پایایی آن در مطالعات قبلی با آلفای کرونباخ ۰/۹۰ گزارش شده است. نسخه فارسی این مقیاس در ایران نیز مورد استفاده قرار گرفته و راستی زایی پایایی آن را با آلفای کرونباخ ۰/۸۱ و قاسم‌زاده با آلفای کرونباخ ۰/۸۸ تأیید کرده‌اند (بحری و همکاران، ۱۳۹۰).

پرسشنامه محقق ساخته

در این پژوهش برای آگاهی از میزان استفاده دانشجویان از شبکه‌های اجتماعی موبایلی، عملکرد تحصیلی آنان و میزان مطالعه آن‌ها از پرسشنامه محقق ساخته استفاده شده است.

روایی و پایایی

روایی ابزار اندازه‌گیری

برای اطمینان از اعتبار محتوا باید در موقع ساختن ابزار چنان عمل کرد که سؤال‌های تشکیل‌دهنده ابزار اندازه‌گیری معرف قسمت‌های محتوای انتخاب شده باشد. بنابراین اعتبار محتوا، ویژگی ساختاری ابزار اندازه‌گیری است که همزمان با تدوین آزمون در آن تنیده می‌شود. اعتبار محتوای یک آزمون معمولاً توسط افرادی متخصص در موضوع مورد مطالعه تعیین می‌شود. از آنجایی که پرسشنامه‌های استفاده شده در این تحقیق، به تأیید استاد راهنما رسیده است، پس اعتبار محتوای آن تأیید می‌شود.

پایایی

برای محاسبه ضریب آلفای کرونباخ ابتدا باید واریانس نمره‌های هر زیرمجموعه سؤال‌های پرسشنامه و واریانس کل را محاسبه کرد. سپس با استفاده از فرمول زیر مقدار ضریب آلفا را محاسبه نمود:

$$r_{\alpha} = \frac{J}{1-J} \left(1 - \frac{\sum_{j=1}^n S_j^2}{S^2} \right)$$

در این آزمون اگر مقدار آلفا بزرگ‌تر یا مساوی ۰/۷ باشد می‌توان نتیجه گرفت که سئوال‌ات پرسشنامه از اعتبار لازم برخوردارند. چون آلفای کرونباخ مربوط به این مجموعه پرسش‌ها بزرگ‌تر از ۰/۷ است بنابراین این زیر آزمون پایایی و یا اعتبار لازم را دارد. پس از بررسی پایایی هرکدام از زیر آزمون‌ها می‌توان کل پرسشنامه را بررسی کرد و بر اساس واریانس کلی هر آزمون و واریانس کل پرسشنامه آلفای کرونباخ مربوط کل پرسشنامه را به دست آورد که اگر مقدار بیش از ۰/۷ به دست آمد می‌توان نتیجه گرفت که پرسشنامه پایایی لازم را دارد.

یافته‌های تحقیق

توصیف داده‌ها

یافته‌های مربوط به مقطع تحصیلی نشان می‌دهد ۸۷ درصد آزمودنی‌های این پژوهش در مقطع کارشناسی، ۱۰/۱ درصد در مقطع کارشناسی ارشد و ۲/۹ درصد در مقطع دکتری هستند و ۲۴/۵ درصد از این دانشجویان بین یک تا دو ساعت در هفته، ۳۵/۷ درصد بین سه تا پنج ساعت در هفته، ۲۰/۷ درصد بین ۶ تا ۹ ساعت و ۱۹/۱ درصد هم بیشتر از ده ساعت در هفته مطالعه دارند. ۴۷/۶ درصد از آزمودنی‌ها زیر دو ساعت و ۵۲/۴ درصد هم بالاتر از دو ساعت در روز از شبکه‌های اجتماعی استفاده می‌کنند. همچنین یافته‌های مربوط به عملکرد تحصیلی دانشجویان دانشگاه شیراز نشان می‌دهد ۶۰/۹ درصد از دانشجویان عملکرد تحصیلی بالا و ۳۹/۱ درصد هم عملکرد تحصیلی متوسط به پایینی دارند.

براساس یافته‌های مربوط به متغیر اعتیاد به اینترنت، ۲۳/۳ درصد از آزمودنی‌ها در وضعیت نرمالی در استفاده از اینترنت و ۴۷/۹ درصد از آزمودنی‌ها اعتیاد خفیف با اینترنت قرار دارند. ۲۷/۴ درصد از آزمودنی‌ها اعتیاد متوسط و ۱/۴ درصد از آزمودنی‌ها اعتیاد شدیدی به اینترنت دارند.

همچنین ۶/۷ درصد از دانشجویان استفاده علمی کمی از شبکه‌های اجتماعی موبایلی می‌کنند، ۷۵/۱ درصد از آزمودنی‌ها استفاده علمی متوسطی و ۱۸/۲ درصد هم استفاده علمی

بالایی از این شبکه‌ها می‌کنند. ۷/۲ درصد از آزمودنی‌ها استفاده غیرعلمی کمی از شبکه‌های اجتماعی موبایلی می‌کنند. بدین ترتیب به طور کلی ۷۱/۱ درصد استفاده غیرعلمی متوسط و ۲۸/۹ درصد هم استفاده غیرعلمی زیادی از این شبکه‌ها می‌کنند.

آزمون فرضیه‌های تحقیق

برای بررسی پایایی پرسشنامه از روش آلفای کرونباخ استفاده شد که نتایج به شرح زیر می‌باشد: مقدار آلفا برای تست اعتیاد به اینترنت یانگ ۰/۹۱ و مقدار آلفا برای بررسی عملکرد تحصیلی دانشجویان ۰/۷۶ به دست آمد. همچنین پایایی آزمون بررسی استفاده غیرعلمی از شبکه‌های اجتماعی موبایلی ۰/۷۳۳ و پایایی آزمون بررسی استفاده علمی از شبکه‌های اجتماعی موبایلی ۰/۶۸۳ به دست آمد.

۱- رابطه میزان استفاده دانشجویان از شبکه‌های اجتماعی موبایلی با میزان اعتیاد آن‌ها به اینترنت

جدول شماره ۱- نتایج ضریب همبستگی ارتباط میان استفاده از شبکه‌های اجتماعی و اعتیاد به آنها

اعتیاد	میزان استفاده	ضریب همبستگی	
میزان استفاده	۱	همبستگی اسپیرمن	۰.۳۶۵
		سطح معناداری	۰.۰۰
	۴۳۸	فراوانی	۴۳۸
اعتیاد	۰.۳۶۵	همبستگی اسپیرمن	۱
	۰.۰۰	سطح معناداری	۴۳۸
	۴۳۸	فراوانی	۴۳۸

در آزمون همبستگی این فرض، مقدار ضریب همبستگی اسپیرمن مقدار ۰.۳۶۵ به دست آمده است. به دلیل اینکه مقدار Sig. در این تحقیق ۰.۰۰۰ محاسبه شده است و این مقدار از ۰.۰۵

کوچک‌تر است، پس این ضریب همبستگی هم در سطح ۰,۰۵ و هم در سطح ۰,۰۱ معنی‌دار است. در این تحقیق فرض صفر مبنی بر عدم وجود رابطه بین میزان استفاده دانشجویان از شبکه‌های اجتماعی موبایلی با میزان اعتیاد آن‌ها به اینترنت رد می‌گردد. پس می‌توان نتیجه گرفت که میزان استفاده دانشجویان از شبکه‌های اجتماعی موبایلی با میزان اعتیاد آن‌ها به اینترنت وجود دارد. مثبت بودن ضریب همبستگی نشان‌گر همسو بودن رابطه است. به این معنی که افرادی که استفاده بیشتری از شبکه‌های موبایلی می‌کنند اعتیاد بیشتری به اینترنت دارند. همچنین به دلیل پائین بودن نسبی مقدار ضریب همبستگی می‌توان گفت که رابطه متوسطی بین میزان استفاده دانشجویان از شبکه‌های اجتماعی موبایلی با میزان اعتیاد آن‌ها به اینترنت وجود دارد.

۲- رابطه بین میزان استفاده دانشجویان از شبکه‌های اجتماعی موبایلی با میزان مطالعه هفتگی آن‌ها

جدول شماره ۲- نتایج ضریب همبستگی ارتباط میان میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی با میزان مطالعه

هفتگی

مطالعه هفتگی	میزان استفاده	ضریب همبستگی	
میزان استفاده	۱	همبستگی اسپیرمن	-۰,۲۱۷
		سطح معناداری	۰۰۰
		فراوانی	۴۴۵
مطالعه هفتگی	-۰,۲۱۷	همبستگی اسپیرمن	۱
		سطح معناداری	۰۰۰
		فراوانی	۴۴۵

در آزمون همبستگی این فرض مقدار ضریب همبستگی اسپیرمن مقدار -۰,۲۱۷- به دست آمده است. به دلیل اینکه مقدار Sig. ۰,۰۰۰ محاسبه شده است و این مقدار از ۰,۰۵ کوچک‌تر است، پس این ضریب همبستگی هم در سطح ۰,۰۵ و هم در سطح ۰,۰۱ معنی‌دار است. در این تحقیق فرض صفر مبنی بر عدم وجود رابطه بین میزان استفاده دانشجویان از شبکه‌های اجتماعی موبایلی با میزان مطالعه هفتگی رد می‌گردد. پس می‌توان نتیجه گرفت که میزان استفاده دانشجویان از شبکه‌های اجتماعی موبایلی با میزان مطالعه هفتگی وجود دارد. منفی بودن ضریب

همبستگی نشان‌گر غیرهمسو بودن رابطه است. به این معنی که دانشجویانی که استفاده بیشتری از شبکه‌های اجتماعی موبایلی می‌کنند مطالعه هفتگی کمتری دارند. همچنین به دلیل پائین بودن نسبی مقدار ضریب همبستگی می‌توان گفت که رابطه متوسطی بین میزان استفاده دانشجویان از شبکه‌های اجتماعی موبایلی با میزان اعتیاد آن‌ها به اینترنت وجود دارد.

۳- رابطه بین جنسیت دانشجویان با میزان اعتیاد آن‌ها به اینترنت

جدول شماره ۳- بررسی رابطه میان جنسیت و اعتیاد به اینترنت

اعتیاد		
۸/۱۸۳	آزمون F	جنسیت
.۰۰۴	سطح معناداری	
۴۳۷	فراوانی	

با توجه به کوچک‌تر بودن حد معناداری به دست آمده (۰/۰۰۴) از سطح معناداری فرض شده (۰/۰۵)، فرضیه صفر مبنی بر عدم وجود ارتباط بین جنسیت و اعتیاد به اینترنت، با ۹۵٪ اطمینان رد شده؛ بنابراین رابطه معنی‌داری بین جنسیت و اعتیاد به اینترنت وجود دارد.

۴- رابطه بین جنسیت دانشجویان با میزان استفاده آن‌ها از شبکه‌های موبایلی

جدول شماره ۴- بررسی رابطه میان جنسیت و میزان استفاده از اینترنت

میزان استفاده		
۱۰/۱۸۶	آزمون F	جنسیت
.۰۰۲	سطح معناداری	
۴۴۴	فراوانی	

با توجه به کوچک‌تر بودن حد معناداری به دست آمده (۰/۰۰۲) از سطح معناداری فرض شده (۰/۰۵)، فرضیه صفر مبنی بر عدم وجود ارتباط بین جنسیت و میزان استفاده از شبکه‌های

اجتماعی موبایلی نمونه‌های مورد پژوهش، با ۹۵٪ اطمینان رد شده و بنابراین رابطه معنی‌داری بین جنسیت و میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی موبایلی نمونه‌های مورد پژوهش وجود دارد.

۵- رابطه بین میزان استفاده دانشجویان از شبکه‌های اجتماعی موبایلی و اوقات فراغت آن‌ها

جدول شماره ۵- نتایج ضریب همبستگی ارتباط میان میزان استفاده و اوقات فراغت

اوقات فراغت	میزان استفاده	ضریب همبستگی	
میزان استفاده	۱	همبستگی اسپیرمن	
	۰۰۰	سطح معناداری	
	۴۴۵	فراوانی	
اوقات فراغت	۰۰۰	همبستگی اسپیرمن	
	۴۴۵	سطح معناداری	
	۴۴۵	فراوانی	

در آزمون همبستگی این فرض مقدار ضریب همبستگی اسپیرمن مقدار ۰,۲۵۲. به دست آمده است. به دلیل اینکه مقدار Sig. ۰,۰۰۰ محاسبه شده است و این مقدار از ۰,۰۵ کوچک‌تر است، پس این ضریب همبستگی هم در سطح ۰,۰۵ و هم در سطح ۰,۰۱ معنی‌دار است. در این تحقیق فرض صفر مبنی بر عدم وجود رابطه بین میزان استفاده دانشجویان از شبکه‌های اجتماعی موبایلی اوقات فراغت آن‌ها رد می‌گردد. پس می‌توان نتیجه گرفت که بین میزان استفاده دانشجویان از شبکه‌های اجتماعی موبایلی اوقات فراغت آن‌ها رابطه وجود دارد. مثبت بودن ضریب همبستگی نشان‌گر همسو بودن رابطه است. به این معنی که دانشجویانی که استفاده بیشتری از شبکه‌های اجتماعی موبایلی می‌کنند اوقات فراغت بیشتری دارند. همچنین به دلیل پائین بودن مقدار ضریب همبستگی می‌توان گفت که رابطه پائینی بین میزان استفاده دانشجویان از شبکه‌های اجتماعی موبایلی با اوقات فراغت آن‌ها وجود دارد.

۶- رابطه بین میزان استفاده دانشجویان از شبکه‌های اجتماعی موبایلی عملکرد تحصیلی آن‌ها

جدول شماره ۶- نتایج ضریب همبستگی ارتباط میان میزان استفاده و عملکرد تحصیلی

عملکرد تحصیلی	میزان استفاده	ضریب همبستگی	
		میزان استفاده	اوقات فراغت
.۰۸۱	۱	همبستگی اسپیرمن	میزان استفاده
		سطح معناداری	
		فراوانی	
.۰۸۸	۴۴۵	همبستگی اسپیرمن	اوقات فراغت
		سطح معناداری	
		فراوانی	
۴۴۵	.۰۸۱	همبستگی اسپیرمن	میزان استفاده
		سطح معناداری	
		فراوانی	
۱	.۰۸۸	همبستگی اسپیرمن	اوقات فراغت
		سطح معناداری	
		فراوانی	
۴۴۵	۴۴۵	همبستگی اسپیرمن	میزان استفاده
		سطح معناداری	
		فراوانی	

در آزمون همبستگی این فرض، مقدار ضریب همبستگی اسپیرمن مقدار ۰.۸۱. به دست آمده است. به دلیل اینکه مقدار Sig. ۰,۰۸۸ محاسبه شده است و این مقدار از ۰,۰۵ بزرگ‌تر است فرض صفر مبنی بر عدم وجود رابطه بین میزان استفاده دانشجویان از شبکه‌های اجتماعی موبایلی و عملکرد تحصیلی آن‌ها تأیید می‌گردد؛ بنابراین بین میزان استفاده دانشجویان از شبکه‌های اجتماعی موبایلی و عملکرد تحصیلی آن‌ها رابطه معنی‌داری وجود ندارد.

۷- استفاده غیرعلمی از شبکه‌های اجتماعی موبایلی با میزان اعتیاد اینترنتی آن‌ها ارتباط دارد.

جدول شماره ۷- نتایج ضریب همبستگی ارتباط میان استفاده غیرعلمی و اعتیاد به آن‌ها

اعتیاد	استفاده غیرعلمی	ضریب همبستگی	
		استفاده غیرعلمی	اعتیاد
.۵۵۹	۱	همبستگی اسپیرمن	استفاده غیرعلمی
		سطح معناداری	
		فراوانی	
۴۳۸	۴۳۶	همبستگی اسپیرمن	اعتیاد
		سطح معناداری	
		فراوانی	
۱	.۵۵۹	همبستگی اسپیرمن	استفاده غیرعلمی
		سطح معناداری	
		فراوانی	
۴۳۶	۴۳۸	همبستگی اسپیرمن	اعتیاد
		سطح معناداری	
		فراوانی	

در آزمون همبستگی این فرض، مقدار ضریب همبستگی اسپیرمن مقدار ۰.۵۵۹. به دست آمده است. به دلیل اینکه مقدار Sig. ۰,۰۰۰ محاسبه شده است و این مقدار از ۰,۰۵ کوچک‌تر است، پس این ضریب همبستگی هم در سطح ۰,۰۵ و هم در سطح ۰,۰۱ معنی‌دار است. در این تحقیق فرض صفر مبنی بر عدم وجود رابطه بین استفاده غیرعلمی از شبکه‌های اجتماعی موبایلی با میزان اعتیاد اینترنتی آن‌ها رد می‌گردد. پس می‌توان نتیجه گرفت که بین استفاده غیرعلمی از شبکه‌های اجتماعی موبایلی با میزان اعتیاد اینترنتی آن‌ها رابطه وجود دارد. مثبت بودن ضریب همبستگی نشان‌گر همسو بودن رابطه است. به این معنی که دانشجویانی که استفاده غیرعلمی از شبکه‌های اجتماعی موبایلی می‌کنند اعتیاد بیشتری به اینترنت دارند. همچنین به دلیل بالا بودن نسبی مقدار ضریب همبستگی می‌توان گفت که رابطه بالایی بین استفاده غیرعلمی از شبکه‌های اجتماعی موبایلی با میزان اعتیاد اینترنتی آن‌ها وجود دارد.

۸- رابطه بین استفاده غیرعلمی از شبکه‌های اجتماعی موبایلی دانشجویان با عملکرد تحصیلی

جدول شماره ۸- نتایج ضریب همبستگی ارتباط میان استفاده غیرعلمی و عملکرد تحصیلی

عملکرد تحصیلی	استفاده غیرعلمی	ضریب همبستگی	
استفاده غیرعلمی	۱	همبستگی اسپیرمن	۰.۱۶۰
		سطح معناداری	۰۰۰
	۴۴۳	فراوانی	۴۴۲
عملکرد تحصیلی	۰.۱۶۰	همبستگی اسپیرمن	۱
	۰۰۰	سطح معناداری	
	۴۴۲	فراوانی	۴۴۳

در آزمون همبستگی این فرض، مقدار ضریب همبستگی اسپیرمن مقدار ۰.۱۶۰. به دست آمده است. به دلیل اینکه مقدار Sig. ۰,۰۰۱ محاسبه شده است و این مقدار از ۰,۰۵ کوچک‌تر است،

پس این ضریب همبستگی هم در سطح ۰,۰۵ و هم در سطح ۰,۰۱ معنی‌دار است. در این تحقیق فرض صفر مبنی بر عدم وجود رابطه بین استفاده غیرعلمی از شبکه‌های اجتماعی موبایلی دانشجویان با عملکرد تحصیلی آن‌ها رد می‌گردد. پس می‌توان نتیجه گرفت که بین استفاده غیرعلمی از شبکه‌های اجتماعی موبایلی دانشجویان با عملکرد تحصیلی آن‌ها رابطه وجود دارد. مثبت بودن ضریب همبستگی نشان‌گر همسو بودن رابطه است. به این معنی که دانشجویانی که استفاده غیرعلمی از شبکه‌های اجتماعی موبایلی می‌کنند عملکرد تحصیلی پایین‌تری دارند. همچنین به دلیل پایین بودن مقدار ضریب همبستگی می‌توان گفت که رابطه پایینی بین استفاده غیرعلمی از شبکه‌های اجتماعی موبایلی دانشجویان با عملکرد تحصیلی آن‌ها وجود دارد.

۹- رابطه بین استفاده علمی از شبکه‌های اجتماعی موبایلی بر عملکرد تحصیلی آن‌ها

جدول شماره ۹- نتایج ضریب همبستگی ارتباط میان استفاده علمی و عملکرد تحصیلی

عملکرد تحصیلی	استفاده علمی	ضریب همبستگی	
-۰,۸۰	۱	همبستگی اسپیرمن	استفاده علمی
۰۰۰		سطح معناداری	
۴۴۴	۴۴۴	فراوانی	
۱	-۰,۸۰	همبستگی اسپیرمن	عملکرد تحصیلی
	۰۰۰	سطح معناداری	
۴۴۴	۴۴۴	فراوانی	

مقدار ضریب همبستگی اسپیرمن مقدار ۰,۰۸- به دست آمده است. به دلیل اینکه مقدار Sig. ۰,۰۹۴ محاسبه شده است و این مقدار از ۰,۰۵ بزرگ‌تر است، پس ضریب همبستگی معنی‌دار نیست و در این فرض صفر مبنی بر عدم وجود رابطه بین استفاده علمی از شبکه‌های اجتماعی موبایلی بر عملکرد تحصیلی آن‌ها تأیید می‌گردد. پس می‌توان نتیجه گرفت که بین استفاده علمی از شبکه‌های اجتماعی موبایلی بر عملکرد تحصیلی آن‌ها رابطه معنی‌داری وجود ندارد.

بحث و نتیجه‌گیری

اینترنت مرزی جدید به روی تعاملات انسانی گشوده است و امروزه استفاده از شبکه‌های اجتماعی موبایلی خیلی شایع شده است (کو^۱ و همکاران، ۲۰۱۳: ۱۵). در کنار دستاوردها و امکانات بسیاری که امروزه اینترنت پیش روی ما قرار داده است، اعتیاد به اینترنت امروزه به بیماری تکنولوژیکی شایعی در بین کاربرانش به خصوص کاربران اینترنت از دریچه تلفن‌ها هوشمند و شبکه‌های اجتماعی موبایلی بدل شده است. این بیماری جدید تأثیرات مختلفی بر جوانب گوناگون زندگی ما برجا گذاشته است که اغلب به دلیل فراگیر بودن از دید ما پنهان مانده است.

براساس محاسبات صورت گرفته توسط سرور مرکزی تلگرام بیش از ۴۵ میلیون ایران در تلگرام عضویت دارند و شاید تا دیروز شبکه‌های اجتماعی مجازی به دلایل مختلف در دسترس همگان قرار نداشتند اما امروزه شبکه‌های اجتماعی موبایلی در مقیاسی وسیع در دسترس مردم قرار دارد.

آمارهای رسمی ارائه شده از سوی سازمان فناوری اطلاعات ایران نشان می‌دهد که در ایران به ازای هر دو نفر، یکی دارای گوشی هوشمند است و به عبارتی می‌توانیم بگوییم ۴۰ میلیون کاربر گوشی هوشمند در کشور داریم. (خبرگزاری تسنیم ۱۳۹۵/۰۶/۹) آمار و اطلاعات در حوزه ارتباطات و فناوری اطلاعات کشور توسط دفتر بررسی‌های فنی اقتصادی معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی وزارت ارتباطات مورد بررسی قرار گرفته است که در حوزه اینترنت، بیشترین تعداد مشترکان مربوط به اینترنت پرسرعت موبایل است که تا پایان سال ۹۴ بالغ بر ۱۹ میلیون و ۹۸ هزار و ۵۶۰ نفر در کشور از اینترنت پرسرعت متحرک استفاده کرده‌اند. (خبرگزاری مهر). به گفته رئیس مرکز رسانه‌های دیجیتال ۵۳ درصد مردم ایران به‌طور کلی و ۷۲ درصد جوانان ۱۸ تا ۲۹ سال حداقل عضو یکی از شبکه‌های اجتماعی هستند و میانگین روزانه ساعت حضور ایرانی‌ها در فضای مجازی ۵ تا ۹ ساعت است در حالی که میانگین جهانی ۱۶ ساعت در ماه است. (خبرگزاری فارس)؛ بنابراین با شیوع همگانی استفاده از گوشی‌های

¹. Ko at all

هوشمند و دسترسی همگانی‌تر به اینترنت و شبکه‌های اجتماعی موبایلی مسئله اعتیاد به این شبکه‌ها و تأثیرات آن بر جوانب مختلف زندگی ما چیزی دور از انتظار نیست.

۷۸ با توجه به اینکه درصد آزمودنی‌های این پژوهش در مقطع کارشناسی، ۱۰/۲ درصد در مقطع کارشناسی ارشد و ۲/۹ درصد در مقطع دکتری هستند. نتایج نشان داد که ۲۴ درصد از آزمودنی‌ها بین یک تا دو ساعت در هفته، ۳۵/۷ درصد بین سه تا پنج ساعت در هفته، ۲۰/۷ درصد بین ۶ تا ۹ ساعت و ۱۹/۱ درصد هم بیشتر از ده ساعت در هفته مطالعه دارند. این در حالی است که ۴۷/۶ درصد از آزمودنی‌ها زیر دو ساعت و ۵۲/۴ درصد هم بالاتر از دو ساعت در روز از شبکه‌های اجتماعی استفاده می‌کنند.

در رابطه با عملکرد تحصیلی می‌توان گفت که ۶۰/۹ درصد از آزمودنی‌ها عملکرد تحصیلی بالا و ۳۹/۱ درصد هم عملکرد تحصیلی متوسط به پایینی دارند؛ و در مورد اعتیاد به اینترنت ۲۳/۳ درصد از آزمودنی‌ها در وضعیت نرمالی در استفاده از اینترنت و ۴۷/۹ درصد از آزمودنی‌ها اعتیاد خفیف با اینترنت قرار دارند. ۲۷،۴ درصد از آزمودنی‌ها اعتیاد متوسط و ۱/۴ درصد از آزمودنی‌ها اعتیاد شدیدی به اینترنت دارند.

۶/۷ درصد از آزمودنی‌ها استفاده علمی کمی از شبکه‌های اجتماعی موبایلی می‌کنند، ۷۵/۱ درصد از آزمودنی‌ها استفاده علمی متوسطی و ۱۸/۲ درصد هم استفاده علمی بالایی از این شبکه‌ها می‌کنند. ۷/۲ درصد از آزمودنی‌ها استفاده غیرعلمی کمی از شبکه‌های اجتماعی موبایلی می‌کنند، ۷۱/۱ درصد استفاده غیرعلمی متوسط و ۲۸/۹ درصد هم استفاده غیرعلمی زیادی از این شبکه‌ها می‌کنند.

با توجه به اینکه جوانان و به ویژه قشر دانشجوی عمده‌ترین کاربران شبکه‌های اجتماعی موبایلی هستند ما در پژوهش حاضر تأثیرات استفاده از این شبکه‌ها را بر برخی جوانب زندگی دانشجویان بررسی کرده‌ایم. یافته‌های پژوهش حاضر نشان می‌دهد که میزان استفاده دانشجویان از شبکه‌های اجتماعی موبایلی با میزان اعتیاد آن‌ها به اینترنت آن‌ها مرتبط است. ۴۷/۹ درصد از آزمودنی‌ها اعتیاد خفیف با اینترنت قرار دارند و ۲۷،۴ درصد از آزمودنی‌ها اعتیاد متوسط دارند؛ که این مورد با پژوهش مولر و همکاران (۲۰۱۶) هم سو می‌باشد.

در مورد میزان مطالعه هفتگی دانشجویان با میزان استفاده آن‌ها از شبکه‌های اجتماعی موبایلی می‌توان گفت که این متغیرها با هم ارتباط عکس دارند بدین معنی که هرچه میزان

استفاده آن‌ها از این شبکه‌ها بیشتر باشد میزان مطالعه هفتگی آن‌ها کمتر است. نتیجه این بخش از مطالعه با پژوهش یانگ نیز همسو بوده که بیان می‌کند ۲۳ درصد از دانش‌آموزانی که از اینترنت زیاد استفاده می‌کنند، نمرات ضعیف‌تر و مطالعه و توجه کمتری به درس در کلاس داشته‌اند.

مطالعه حاضر ارتباط معناداری بین جنسیت و میزان اعتیاد به اینترنت و میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی موبایلی یافت که مشابه این موضوع را مطالعه بهبودی و بهزادی راد (۱۳۹۳) نیز تأیید کرده‌اند که استفاده دانشجویان پسر از اینترنت بیشتر از دانشجویان دختر است. در فرضیه پنجم یافت شد که میزان اوقات فراغت کسانی که از شبکه‌های مجازی استفاده بیشتری می‌کنند بیشتر است. این یافته به نوعی نشان می‌دهد که دانشجویانی که اوقات فراغت زیادی دارند و وقت بیشتری در شبکه‌های اجتماعی موبایلی صرف می‌کنند از رسالت اصلی خود که گذاشتند وقت بیشتر برای درس و امور علمی است به دور مانده‌اند. گسترش روزافزون استفاده از اینترنت، جستجوهای کنجکاوانه و غیر هدفمند، نه تنها دانشجویان را از رسالت اصلی‌شان دور می‌کند، بلکه با اتلاف زمان می‌تواند تأثیر سویی بر وضعیت تحصیلی و سلامت روانی آن‌ها بگذارد.

در رابطه با بررسی تأثیر میزان استفاده دانشجویان از شبکه‌های اجتماعی موبایلی بر عملکرد تحصیلی می‌توان گفت که فرض ششم پژوهش حاضر مبنی بر ارتباط بین میزان استفاده آزمودنی‌ها از شبکه‌های اجتماعی موبایلی با عملکرد تحصیلی آن‌ها رد شد. این در حالی است لین و سای (۲۰۰۲) در پژوهش خود که بر روی دانش‌آموزان دبیرستانی تایوانی انجام دادند به نتیجه‌ای مغایر با یافته پژوهش ما رسیدند مبنی بر اینکه اینترنت بر عملکرد درسی دانش‌آموزان تأثیر منفی گذاشته است. وانگ^۱ و همکاران (۲۰۱۵)، پژوهشی با "عنوان رابطه ویژگی‌های شخصیتی با اعتیاد به اینترنت" انجام دادند. جامعه آماری این پژوهش نوجوانان مدارس چین بودند. آن‌ها نشان دادند دانش‌آموزانی که بیشتر به اینترنت دسترسی داشتند اعتیاد به اینترنت بیشتری داشتند. آن‌ها نتیجه گرفتند که رابطه مثبت و معنی‌داری بین ویژگی‌های شخصیتی با اعتیاد به اینترنت در دانش‌آموزان وجود دارد. مطالعه بهبودی و بهزادی راد (۱۳۹۳) نیز اثر اعتیاد

¹. wang

به اینترنت بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان را مورد بررسی قرار داده و نشان داده است که بین اعتیاد به اینترنت و پیشرفت تحصیلی رابطه‌ی منفی وجود دارد و این امر در بین دانشجویان پسر بیشتر از دانشجویان دختر است. همان‌گونه که میزان استفاده دانشجویان پسر از اینترنت بیش از دانشجویان دختر است. یافته‌های پژوهش حاضر همچنین نشان داد که بین استفاده غیرعلمی از شبکه‌های اجتماعی موبایلی با میزان اعتیاد اینترنتی آن‌ها رابطه مستقیمی وجود دارد به این معنی که دانشجویانی که استفاده غیرعلمی از شبکه‌های اجتماعی موبایلی می‌کنند اعتیاد بیشتری به اینترنت دارند. در نهایت پژوهش حاضر رابطه معناداری را بین استفاده غیرعلمی از شبکه‌های اجتماعی موبایلی و عملکرد تحصیلی یافت بدین صورت که هرچه استفاده از شبکه‌های اجتماعی غیرعلمی تر باشد عملکرد تحصیلی نیز پایین‌تر است.

دانشجویان آینده‌سازان کشور هستند و سلامت روانی و جسمانی دانشجویان برای آینده کشور بسیار مهم و حیاتی است؛ و در این زمینه پژوهش‌ها نشان دادند که افراد معتاد اینترنت در مقایسه با افراد غیرمعتاد از سلامت روان کمتری برخوردارند. تحقیقات نشان داده که کاربران معتاد درجات مختلفی از رفتارهای روانی- اجتماعی نظیر احساس ضعف و ناتوانی در انجام و رفتار احساسی را از خود نشان می‌دهند (عزیزی نژاد، ۱۳۹۳). اعتیاد به مواد مخدر در جامعه نهی می‌شود و از طریق رسانه‌ها پیگیری می‌شود و خانواده‌ها سعی می‌کنند فرزندان خود را از مواد اعتیادآور دور نگه دارند و کنترل کنند. این در حالی است که هیچ‌کدام از نهادها توجه خاصی به اعتیاد اینترنتی که حتی مهم‌تر به نظر می‌رسد نمی‌کنند. مواد مخدر با جسم افراد در ارتباط است و اینترنت با افکار و روان افراد، اهمیت موضوع کاملاً مشخص است اما از آنجا که آسیب‌های ناشی از اینترنت در زمانی تقریباً درازمدت نشان داده می‌شود، مورد توجه نهادها قرار نمی‌گیرد؛ بنابراین لازم است در مورد تأثیرات اعتیاد به اینترنت یا استفاده غیر صحیح و بیش از حد از آن، توسط نهادهای فرهنگ‌ساز در سطوح مختلف از جمله صداوسیما، مدارس، دانشگاه‌ها و نهادهای دیگر آموزش داده شود و آگاه‌سازی شود تا جامعه از اثرات مخرب اعتیاد اینترنتی مانند اعتیاد به مواد مخدر آگاه شوند.

منابع

- احمدی، خدابخش، عبدالملکی، هادی، افسردیر، بیتا و سیداسماعیلی، فتح الله (۱۳۸۹). نقش عوامل خانوادگی در نوع و میزان استفاده از اینترنت. مجله علوم رفتاری. دوره ۴، شماره ۴، صص: ۳۳۳-۳۲۷.
- بهبودی، محمدرضا، بهزادی‌راد، فاطمه (۱۳۹۳). رابطه ی بین اعتیاد به اینترنت و پیشرفت تحصیلی در بین دانشجویان دانشگاه هرمزگان. فصلنامه مطالعات مدیریت فناوری اطلاعات. سال دوم، شماره ۸، ص ۳۳-۴۶.
- درگاهی، حسین و رضوی، سید منصور (۱۳۸۶). اعتیاد به اینترنت و عوامل موثر بر آن در ساکنان منطقه ۲ غرب تهران. فصلنامه پایش، سال ششم، شماره سوم تابستان ۱۳۸۶، ص ۲۷۲-۲۶۵
- سادات احمدی، هدی؛ محمدی، فاطمه زاده؛ معصوم بیگی، مهدیه و سهرابی، فرامرز (۱۳۹۱). بررسی میزان شیوع اعتیاد به اینترنت و رابطه آن با ویژگی‌های جمعیت شناختی در بین دانشجویان دانشگاه علامه طباطبائی. فصلنامه روانشناسی تربیتی، شماره ۲۵، صص: ۳۴-۱۹.
- شایق، سمیه؛ آزاد، حسین و بهرامی، هادی (۱۳۸۸). بررسی اعتیاد به اینترنت و رابطه آن با ویژگی‌های شخصیتی در نوجوانان تهران. مجله اصول بهداشت روانی، سال یازدهم، شماره ۲ ریا، صص: ۱۵۸-۱۴۹.
- عزیزی نژاد، بهاره؛ پرچیدر، رحیمه؛ رنجی، ژیلا و قلی نژاد، زعفر (۱۳۹۳). بررسی وضعیت اعتیاد اینترنتی و رابطه آن با مؤلفه‌های شخصیتی و اضطراب. مجله دانشکده پرستاری و مامایی ارومیه، دوره دوازدهم، شماره دهم: ص ۷۴-۶۳.
- عاملی، س.ر (۱۳۸۲ الف) «دوجوانی شدن‌ها و آینده جهان»؛ کتاب ماه علوم اجتماعی، ۶۹ و ۷۰.
- عاملی، س.ر (۱۳۸۶) «دو فضایی شدن جهان و موبایل رایانه: جامعه مجازی فراگیر و بازسازی هویت فردی» ارائه شده در همایش فناوری اطلاعات.
- خبرگزاری مهر؛ www.mehrnews.com/news/3677683
- خبرگزاری فارس؛ www.farsnews.com/newstext.php?nn=1395052001225
- خبرگزاری تسنیم؛ www.tasnimnews.com/fa/news/۱۳۹۵/۰۶/۰۹/۱۱۷۳۶۶۶
- Dong T, Cheng N. Wu, Y. J. (2014) A study of the social networking website service in digital content
- industries: The Face book case in Taiwan. Comput Hum Behv; (30):708-714

- Dreier, M. Wol € fling, K., & Müller, K. W. (2013). Psychological research and a sociological perspective on problematic and addictive computer game use in adolescence. *International Journal of Child and Adolescent Health*, 6(4), 421e435.
- Fori E, the effects of social networking sites on the academic performance of th engineering student in the university of Maiduguri,borno state,Nigeria. *IJCSI International ournal of Computer Science Issues*, 2016; 13(1)
- Ko, C. H., Liu, G. C., Yen, J. Y., Chen, C. Y., Yen, C. F., & Chen, C. S. (2013). Brain correlates of craving for online gaming under cue exposure in subjects with internet gaming addiction and in remitted subjects. *Addiction Biology*, 18(3), 559e569.
- Kuss, D. J., & Griffiths, M. D. (2011). Online social networking and addiction e a review of the psychological literature. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 8(9), 3528e3552.
- Kuss, D. J., & Griffiths, M. D. (2012). Internet and gaming addiction: a systematic literature review of neuroimaging studies. *Brain Sciences*, 2, 347e374...
- Madaiah M, Seshaiyenger C, Suresh P, Munipapanna S, Sonnappa S. Study to assess the effects of social networking sttes on medical college students. *Int J Med Publ Health*. 2016.3(5). 1204-1208
- Murali V, George S. An overview of internet addiction. *Adv Psychosom*. 2007;13:24-30. 12-
- References American Psychiatric Association. (2013). *The diagnostic and statistical manual of mental disorders: DSM-5* (bookpointUS).
- Rosen, L. D., Whaling, K., Rab, S., Camer, L. M., & Cheever, N. A. (2013). Is facebook creating “iDisorders”? the link between clinical symptoms of psychiatric disorders and technology use, attitudes and anxiety. *Computers in Human Behavior*, 29(3), 1243e1254.
- Tsitsika, A. K., Tzavela, E. C., Janikian, M., Olafsson, K., Iordache, A., Schoenmakers, T. M., et al. (2014). Online social networking in adolescence: patterns of use in six European Countries and links with psychosocial functioning. *Journal of Adolescent Health*, 55(1), 141e147.
- Wang, C. W., Ho, R. T., Chan, C. L., & Tse, S. (2015). Exploring personality characteristics of Chinese adolescents with internet-related addictive behaviors: trait differences for gaming addiction and social networking addiction. *Addictive Behaviors*, 42, 32e35.